

УДК 631.1:330.34(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.10>**Гуцул Т.А.**

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1826-240X>

Остропольська Є.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного адміністрування,
Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7462-8069>

Шафран А.І.

аспірант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту,
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7051-117X>

Gutsul Tetiana

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Ostropolska Yevheniia

Higher Educational Institution
“Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University”

Shafran Andrii

Institute of Administration, State Management and Professional Development,
Lviv Polytechnic National University

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОСТІ ДО 2030 РОКУ

STRATEGIC PLANNING AND DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX ON THE WAY TO ACHIEVING SUSTAINABILITY BY 2030

Мета цієї статті полягає в систематизації та узагальненні інформації щодо стратегічного планування та розвитку агропромислового комплексу України з орієнтацією на досягнення сталості до 2030 року. У статті використано методи аналізу, синтезу та наукового абстрагування. Відмічено, що розвиток агропромислового комплексу України в умовах сталого розвитку до 2030 року є складним завданням, що вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних стратегій. Зазначено, що успішна реалізація цих стратегій потребує зусиль всіх зацікавлених сторін, зокрема державних органів, громадських організацій, бізнес-середовища та наукової спільноти. У висновку зазначено, що успішне стратегічне планування та розвиток агропромислового комплексу України на шляху до досягнення сталості до 2030 року вимагає інтегрованого підходу та узгоджених дій всіх зацікавлених сторін: державних органів, громадських організацій, бізнес-середовища та наукової спільноти.

Ключові слова: стратегічне планування, агропромисловий комплекс, сталість, розвиток, сталий розвиток.

The purpose of this article is to systematise and summarise information on strategic planning and development of the agro-industrial complex of Ukraine with a focus on achieving sustainability by 2030. The article uses the methods of analysis, synthesis and scientific abstraction. It is noted

that the development of the agro-industrial complex of Ukraine in the context of sustainable development by 2030 is a complex task that requires an integrated approach and implementation of various strategies. It is noted that the successful implementation of these strategies requires the efforts of all stakeholders, including government agencies, NGOs, the business environment and the scientific community. The author concludes that successful strategic planning and development of the agro-industrial complex of Ukraine on the way to achieving sustainability by 2030 requires an integrated approach and concerted actions of all stakeholders: government agencies, NGOs, business environment and the scientific community.

Keywords: *strategic planning, agriculture, sustainability, development, sustainable development.*

Постановка проблеми. Україна, як одна з великих аграрних держав світу, стоїть перед завданням розвитку агропромислового комплексу з метою досягнення сталості та процвітання у майбутньому. Стратегічне планування та розвиток цього ключового сектора економіки стають надзвичайно важливими в умовах глобальних викликів та швидких змін. Наша мета – створити прогресивну, конкурентоздатну та сталу агросферу, яка забезпечить не лише внутрішні потреби країни, а й зможе успішно конкурувати на міжнародному ринку. Ключовим завданням стратегічного планування є створення ефективної стратегії розвитку, яка враховує поточні тенденції, виклики та можливості, щоб забезпечити сталість агропромислового сектора України до 2030 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників, які висвітлювали стратегічний розвиток агропромислового комплексу України, відмітимо таких: І. Костенко [10], О. Навроцького [9], М. Негрей [10], Ю. Попову [14], Л. Свистун [14], А. Тараненка [10], І. Томашук [16], О. Хасцьку [17], А. Шафрана [19], К. Штепенко [14] та ін.

Так, О. Навроцький [9] досліджував сучасний стан агропромислового комплексу України та його вплив на економіку та продовольчу безпеку країни. Також дослідник аналізував ризики та проблеми, які виникають у зв'язку зі збройною агресією та окупацією територій, а також розробляв стратегії для забезпечення стійкості аграрного сектора та подальшого ефективного функціонування. Це дослідження допомогло отримати повніше уявлення про проблеми та виклики, з якими стикається цей сектор; дало змогу зрозуміти ризики та проблеми, які виникають у зв'язку зі збройною агресією та окупацією територій. Розроблені автором стратегії слугували основою для розгляду можливих шляхів розвитку агропромислового комплексу в Україні в майбутньому.

М. Негрей, А. Тараненко та І. Костенко [10] проводили дослідження щодо стану агропромислового сектора України перед початком війни та впливу військових дій на цей сектор. Науковці аналізували динаміку розвитку сільського господарства, ідентифікували основні проблеми та ризики, а також розробляли стратегії підтримки аграрного сектора в умовах конфлікту. Їхнє дослідження мало на меті визначення подальших кроків, які необхідні для подолання найбільш значущих проблем аграрного сектора України в умовах війни та в післявоєнний період. Це дослідження допомогло отримати глибше розуміння викликів, з якими стикається галузь. Аналіз статті дав можливість визначити потенційні стратегії підтримки аграрного сектора в умовах конфлікту та після його завершення.

Л. Свистун, Ю. Попова та К. Штепенко [14] досліджували аспекти сталого розвитку аграрного сектора України. Дослідники визначили ключові цілі та індикатори для досягнення сталого розвитку аграрного сектора, зосередившись на забезпеченні продовольчої безпеки, розвитку сільських територій, збереженні навколишнього середовища та зміцненні конкурентоспроможності галузі. Окрім того, вони підкреслили необхідність подальшої розробки законодавчих та нормативних документів, які б визначали засади діяльності в умовах сталого розвитку.

І. Томашук та О. Хаєцька [16] провели дослідження щодо взаємозв'язку аграрного сектора економіки та сталого розвитку сільських територій. Автори акцентували увагу на соціально-екологічній спрямованості економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери та негативному впливі структурних змін в аграрному секторі на рівень життя сільського населення.

Висновки авторів підкреслюють важливість формування та реалізації цільових державних та регіональних програм, спрямованих на розвиток органічного сільського господарства, раціональне використання земельних ресурсів та захист навколишнього середовища. Окрім того, автори підкреслили, що участь України в міжнародних організаціях та імплементація міжнародних угод вимагають дотримання узгоджених принципів сталого розвитку та розширення інтеграційних процесів у сільському господарстві.

А. Шафран [19] у своїй роботі розглядає плани розвитку агропромислового сектора України. Науковець висвітлює необхідність раціональних та взаємозв'язаних структурних перетворень у всіх галузях агропромислового комплексу з використанням досягнень науково-технічного прогресу та світового досвіду. Акцент робиться на розв'язанні найактуальніших проблем, серед яких впровадження ринкових методів господарювання та державного регулювання аграрної економіки через ефективніші цінові механізми. Як слушно зауважує А. Подп'ятнікова, важливу роль у цьому відіграє держава, яка має вдосконалювати державне регулювання [12, с. 121].

Однак війна, що триває, вносить свої корективи у питання стратегічного планування та розвитку агропромислового комплексу України. Тому це вимагає постійного оновлення та адаптації стратегічних планів до ситуації, зокрема, шляхом урахування воєнного конфлікту та його впливу на сільське господарство та агропромисловий сектор.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні стратегічних напрямів розвитку агропромислового сектора на шляху до досягнення сталості до 2030 року.

Завдання статті:

1. Провести аналіз поточного стану агропромислового сектора, визначивши основні виклики і проблеми, що впливають на сталість його розвитку до 2030 року.
2. Визначити ключові стратегічні напрями, спрямовані на підвищення ефективності, стійкості та конкурентоспроможності агропромислового сектора.
3. Розглянути можливі інноваційні підходи, технологічні рішення та методи управління, які сприятимуть досягненню цілей сталого розвитку у сільському господарстві.
4. Запропонувати практичні рекомендації та кроки для реалізації обраних стратегічних напрямів з метою забезпечення сталого розвитку агропромислового сектора до 2030 року.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані різноманітні методи наукового й емпіричного характеру, спрямовані на комплексне вивчення та аналіз агропромислового сектора та стратегічних напрямів його розвитку. Методи збору та порівняння інформації дали змогу систематизувати та узагальнити наявні дані щодо ефективності, сталості та конкурентоспроможності сектора. Додатково застосування комплексних аналітичних методів, таких як синтез та узагальнення, сприяло глибшому розумінню поточного стану агропромислового сектора, його проблем та можливостей розвитку.

Інформаційною основою цієї статті є наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, які досліджували різні аспекти сільськогосподарського виробництва, аграрної політики, економіки сільського господарства та інших суміжних питань. Врахування результатів попередніх наукових досліджень сприяло поглибленню розуміння актуальних проблем та пошуку оптимальних стратегій розвитку агропромислового сектора.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток стає невіддільною складовою сучасного світу, що відображає постійне прагнення забезпечити гармонію між економічним зростанням, соціальною справедливістю та збереженням навколишнього середовища. Прагнення до сталого розвитку стає важливим керівним принципом для різних галузей, у тому числі сільського господарства, де вирішення екологічних, економічних та соціальних проблем стає важливою частиною стратегій розвитку.

Стратегічне планування та розвиток агропромислового комплексу України має важливе значення для досягнення сталості в сільському господарстві. Це допоможе забезпечити ефективне використання ресурсів, збільшити виробництво якісної продукції, залучити інвестиції та підвищити конкурентоспроможність українського агробізнесу на міжнародному ринку. Виконання стратегічних планів сприятиме сталому розвитку сільських територій, підвищенню життєвого рівня населення та зменшенню відставання від розвинених аграрних країн.

Варто зауважити, що зарубіжний досвід стратегічного планування є важливим для забезпечення сталого розвитку сільського господарства та збереження природних ресурсів. Важливими аспектами, які можна взяти на увагу із зарубіжного досвіду, є використання передових технологій у виробництві, розвиток інноваційних методів городництва та землеробства, підтримка малих та середніх сільськогосподарських підприємств, а також увага до екологічних аспектів сільського господарства. Так, наприклад, Нідерланди відомі своїм високим рівнем технологізації та ефективним використанням землі завдяки впровадженню передових методів гідропоніки та аеропоніки, що дає змогу забезпечувати високий урожай на обмеженій площі. США активно застосовують генетично модифіковані організми та інші передові технології для підвищення врожайності та зменшення втрат від шкідників та хвороб. В Японії спостерігається значний натиск на розвиток просторово ефективних систем городництва та вертикального землеробства, яке дає змогу вирощувати продукти в міських умовах. Країни Європейського Союзу, як правило, активно розвивають програми підтримки малих та середніх сільськогосподарських підприємств, а також спрямовують зусилля на збереження біорізноманіття та екологічні аспекти сільського господарства [20].

Україна – країна з аграрним потенціалом і колосальними перспективами розвитку сільського господарства. Аграрний потенціал може стати основою формування особливої ролі національної економіки в сучасній системі світогосподарських зв'язків [8, с. 131].

Протягом останніх років Україна стабільно забезпечує достатні обсяги продовольства для внутрішніх потреб. Завдяки власному виробництву потреби в основних продуктах харчування на внутрішньому ринку забезпечуються в межах 97–109%, що відповідає високому рівню продовольчої безпеки за рекомендаціями ФАО. Це також створює міцну основу для розвитку сільськогосподарського експорту [18].

Дотепер Україна є одним із найбільших експортерів пшениці у світі, щорічний обсяг експорту якої впродовж останніх п'яти років становив 16–20 млн тонн (рис. 1). Наразі експорт пшениці становить близько 20% від загального річного обсягу експорту сільськогосподарської продукції України.

Серед основних напрямів експорту української пшениці: Африка, Близький Схід та Південно-Східна Азія (рис. 2).

Також Україна є найбільшим у світі експортером соняшникової олії, на її частку припадає понад 50% світового експорту соняшникової олії.

Щорічний експорт соняшникової олії з України становить близько 6 млн тонн (рис. 3).

Загалом соняшникова олія є важливим джерелом доходу для України, приносячи близько 5–6 млрд дол. США щорічного доходу від експорту, що становить приблизно 25% від загальної вартості експорту сільськогосподарської продукції. Головними напрямками експорту української соняшникової олії є Індія, Європейський Союз, Китай, Іран, Туреччина та Єгипет.

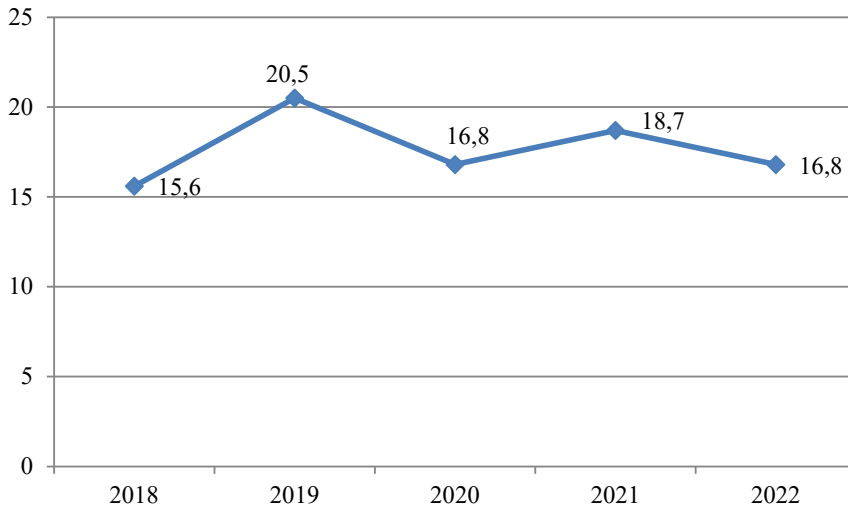

Рис. 1. Обсяг експорту пшениці за 2018–2022 рр., млн т

Джерело: [5]

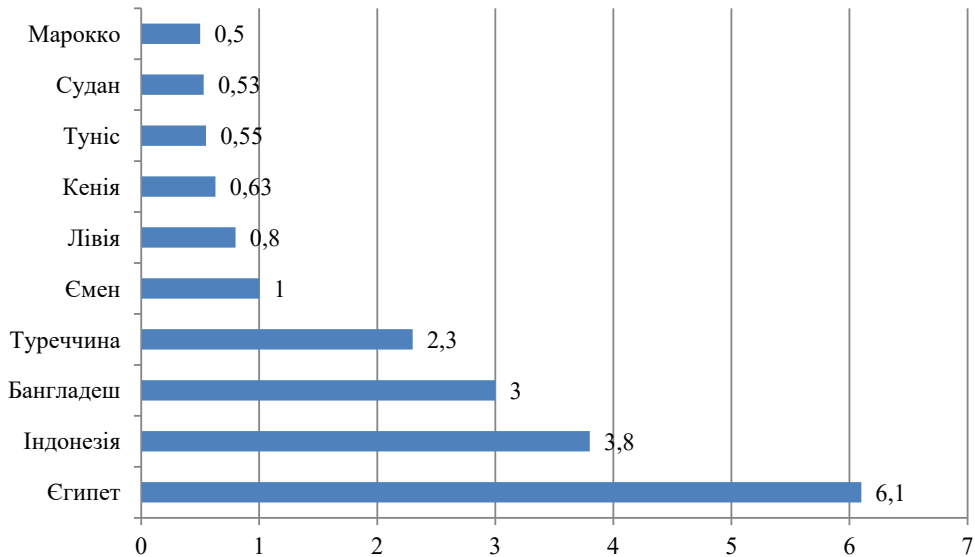

Рис. 2. Структура експорту пшениці за 2021 р., млн т

Джерело: [5]

Варто зауважити, що за останні 20 років Україна пережила значне зростання експорту сільськогосподарської продукції. У 2000 році Україна експортувала сільськогосподарську продукцію лише на 3 млрд дол. США. До 2022 року загальний експорт сільськогосподарської продукції зріс більш ніж у 7 разів і досяг 23,4 млрд дол. США на рік.

Аналізуючи регіональний аспект протягом 2022-2023 рр., можна відзначити зменшення часток експорту в інші регіони світу на користь країн Європейського Союзу. У 2021 році ЄС становив 41% українського експорту. Проте у 2022 році частка ЄС

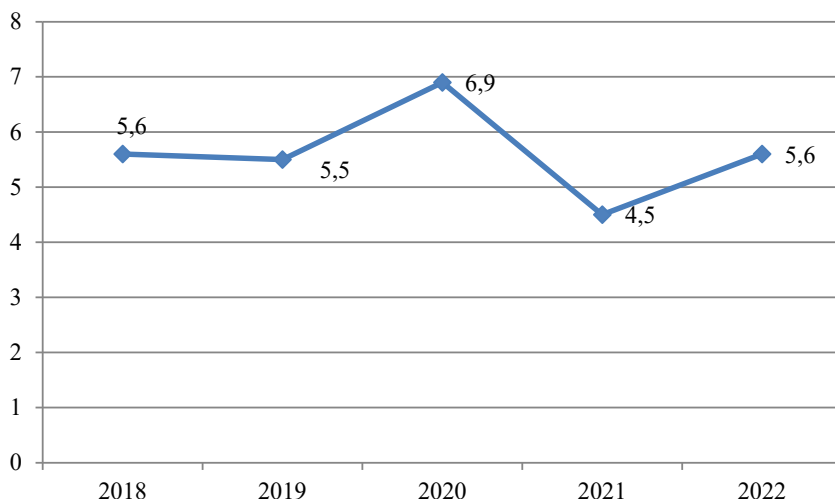

Рис. 3. Обсяг експорту соняшникової олії протягом останніх 5 років, млн т
Джерело: [5]

зросла до 56%, а протягом перших п'яти місяців 2023 року вже до 62%. Поза межами ЄС основними напрямками експорту залишаються Туреччина, Китай та Індія. Загалом за період 2022–2023 років частка Азії зменшилася з 32% до 26%, СНД – з 13% до 4%, Африки – з 9% до 4%, Америки – з 4% до 2% (рис. 4).

Експорт аграрної та харчової продукції з України до країн Європейського Союзу зріс з приблизно 44% у 2021 році до 62% у 2023 році. У 2022 році обсяг експорту агропродовольчої продукції становив 23,4 млрд дол. США, що на 16% менше, ніж у 2021 році (27,7 млрд дол. США). Протягом перших п'яти місяців 2023 року обсяг експорту становив 10,1 млрд дол. США, що на 18% менше, ніж за відповідний період 2022 року. Важливо зауважити, що продукція агропромислового комплексу, зокрема зернові та олійні культури, становила майже 90% від загального обсягу експорту агро- та харчових продуктів.

Наша країна володіє багатими ґрунтами, сприятливим кліматом та значними людськими ресурсами, що відкриває шлях до формування особливої ролі в сучасній системі світових економічних зв'язків.

24 лютого 2022 року став переломним моментом в історії України. Російська агресія стала причиною серйозних та складних викликів для всієї країни, і зокрема, для аграрного сектора.

У 2022 році аграрний сектор зазнав значних втрат через збройну агресію російської федерації. 2653 суб'єкти господарювання агропромислового комплексу постраждали від цього конфлікту.

За два роки після повномасштабного вторгнення РФ в Україну загальні збитки становлять 10,3 млрд дол. США, що на 18% більше, ніж у 2022 році.

До трійки регіонів, які зазнали найбільших збитків, входять Запорізька, Херсонська та Луганська області, на які разом припадає 65% від загальних збитків.

Розподіл збитків наведено на рис. 5.

Спостерігалось й значне зменшення площі ріллі – на 1,9 млн га [1].

Значною проблемою залишається замінована територія обсягом 1 млн га, яка потребуватиме суттєвих інвестицій на рекультивуацію для повернення до активного сільськогосподарського обробітку. Це призвело до скорочення посівних площ, внаслідок чого виробництво продукції рослинництва знизилось на 35-40%.

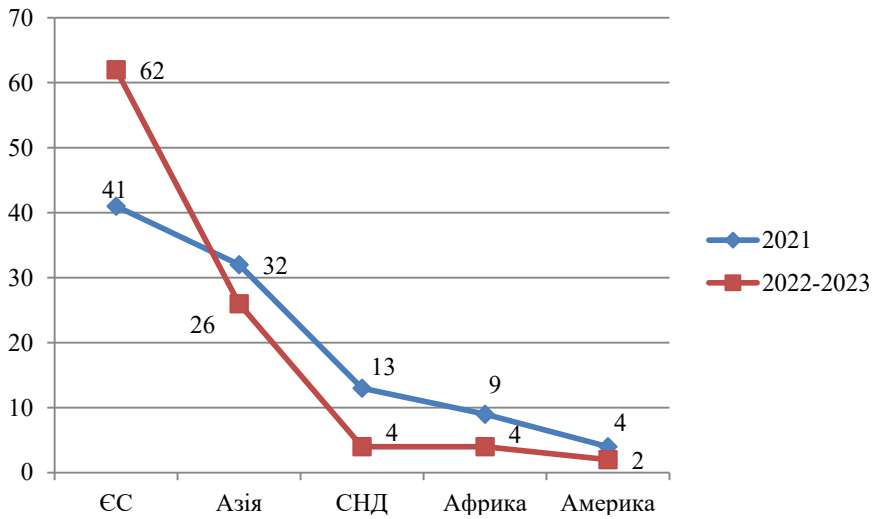

Рис. 4. Зміна в експорті української продукції, %

Джерело: [5]

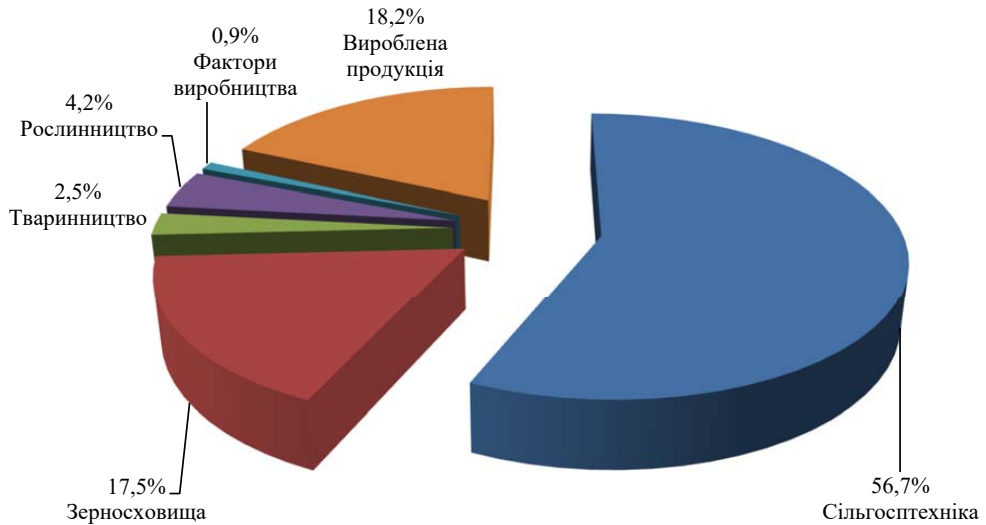

Рис. 5. Розподіл збитків за категоріями

Джерело: [6]

Незаконна діяльність окупантів призвела до викрадення понад 500 тис. тонн зерна, вивезення десятків тисяч тонн соняшникової олії та овочів, що суттєво позначилося на агроформуваннях рослинницького напрямку [4].

У тваринницькій галузі втрачено 15-20% поголів'я великої рогатої худоби, свиней і птиці [11]. Також суттєво спало виробництво продукції тваринництва. Проаналізувавши наведені цифри, бачимо, що в обох галузях значно скоротилося виробництво, яке, своєю чергою, сповільнює ведення аграрного бізнесу.

Отже, війна призвела до численних викликів та проблем в аграрному секторі. З огляду на ситуацію, що склалася, потребують вирішення такі ключові завдання:

1. Забезпечення аграріями необхідного комплексу польових робіт: залучення Міністерства закордонних справ та Торговельно-промислової палати України для сприяння проведенню весняної посівної та забезпечення аграріїв посівним матеріалом та добривами.

2. Сприяння відновленню поголів'я тварин та відбудові тваринницьких комплексів: звернення Кабінету Міністрів України до міжнародних організацій та країн-партнерів для запровадження спеціалізованих грантових програм та фінансування проєктів з відновлення поголів'я тварин та будівництва тваринницьких ферм.

3. Продовження терміну дії зернової ініціативи та розширення її на Миколаївський портовий вузол, а також додавання можливості імпорту мінеральних добрив до українських портів.

4. Адаптація аграрної політики до вимог ЄС: приведення вітчизняного законодавства в галузі аграрної політики у відповідність до положень Спільної аграрної політики ЄС; ухвалення законодавчих актів з відтермінованим строком уведення в дію для уникнення складнощів в умовах воєнного стану [2].

Окуповані території, логістичні труднощі, нестача робочої сили, ризики посівної, заміновані поля, цілеспрямовані атаки на сільськогосподарську техніку, крадіжки зерна – все це сповільнює роботу аграрного бізнесу. Однак зупинити його росію не вдалося [10]. Нині потужний агровиробничий потенціал України забезпечує стабільність продовольчої безпеки не лише на своїй території, а й низці країн світу [9, с. 103].

Нині наша найважливіша мета – розробка та впровадження стратегічного плану розвитку агропромислового комплексу України, спрямованого на подолання цих викликів і проблем.

Зазначимо, що впродовж тривалого періоду Україна активно підтримує впровадження Порядку денного щодо сталого розвитку до 2030 року, який є міжнародним документом, ухваленим у 2015 році з метою подолання бідності, збереження планети та забезпечення миру та процвітання для всіх людей до кінця нинішнього десятиліття.

У 2019 році Президент України В. Зеленський підписав Указ [13], який передбачав інтеграцію 17 Цілей сталого розвитку у державну політику, роблячи їх основою для досягнення сталого економічного та соціального розвитку для всіх українців за принципом «ніхто не залишиться без уваги».

Основні цілі стратегії щодо розвитку аграрного сектора в Україні містять:

1. Підвищення продуктивності та ефективності сільськогосподарського виробництва (впровадження сучасних технологій, обладнання та практик, які сприятимуть підвищенню врожайності та зниженню виробничих витрат).

2. Розширення асортименту сільськогосподарських культур та продукції (диверсифікація видів культур, які вирощуються, і розширення асортименту продукції, зокрема органічної та продукції з високою доданою вартістю).

3. Розвиток інфраструктури для сільськогосподарського виробництва (будівництво та модернізація інфраструктури, такої як зрошувальні системи, дороги, сховища та переробні підприємства).

4. Сприяння розвитку експорту сільськогосподарської продукції (охоплює заходи, спрямовані на збільшення обсягів експорту та розширення асортименту продукції для експорту).

5. Підтримка малого та середнього аграрного бізнесу (надання доступу до кредитів, навчання та технічної допомоги для розвитку цього сегменту).

6. Інвестиції та державно-приватне партнерство. Уряд планує інвестувати в розвиток сектора та сприяти співпраці між державними та приватними суб'єктами.

7. Стале та екологічно безпечне ведення господарства [18].

При плануванні відновлення країни та економіки після війни Цілі сталого розвитку використовуються як орієнтир для забезпечення найефективнішої відбудови України. Таким чином, забезпечення сталого розвитку людства та України визнається нині

однією з найбільш значущих проблем, перед якими стоїть світова спільнота та наша країна [7, с. 93].

Ключові напрями розвитку агропромислового сектора України на шляху до досягнення сталості до 2030 року згруповані в табл. 1.

Таблиця 1

Візія аграрного комплексу України

№	Напрямок розвитку	Опис
1.	Глобальний постачальник їжі	Україна має стати ключовим світовим постачальником продуктів харчування, забезпечуючи харчову безпеку для понад 600 млн людей
2.	Вертикальна інтеграція та імпортозаміщення	Розвиток повної вертикальної інтеграції у виробництві харчових продуктів сприятиме зменшенню залежності від імпорту та збільшенню внутрішнього виробництва, що сприятиме економічному зростанню
3.	Переробка врожаю	Метою є переробка не менше 50% врожаю, у тому числі розвиток переробки тваринництва та виробництва різноманітних харчових продуктів для розширення асортименту та додаткового створення вартості
4.	Заміщення імпорту	Україна має замінювати імпортовані харчові продукти на внутрішньому ринку, що сприятиме стимулюванню внутрішнього виробництва та економічному розвитку
5.	Лідерство на ринку ЄС	Україна прагне стати найбільшим постачальником приватних марок харчових продуктів для країн Європейського союзу, що є важливим етапом у зміцненні своєї позиції на світовому ринку
6.	Сталість та екологічність	Важливим аспектом візії є повна переробка вторинних відходів та виробництво біометану, що сприятиме зниженню викидів та збереженню навколишнього середовища

Джерело: [15]

Ця візія визначає амбітні цілі та стратегічні кроки, які Україна може прийняти для досягнення високого рівня розвитку аграрного комплексу, що відповідає сучасним вимогам та сприяє сталому економічному зростанню країни.

Варто також зазначити, що сталий розвиток агропромислового комплексу України в сучасних умовах неможливий без забезпечення екологічної безпеки, для досягнення якої варто, на нашу думку, формувати, фінансувати та реалізовувати цільові державні та регіональні програми, спрямовані на:

- розвиток органічного сільського господарства. Це дає змогу зменшити використання шкідливих хімічних речовин, підвищити рівень біорізноманіття та забезпечити високу якість продукції;
- раціональне використання земельних ресурсів. Програми мають сприяти впровадженню ефективного землекористування, захисту ґрунтів від ерозії та деградації;
- поліпшення якості харчових продуктів. Зменшення використання хімічних добрив та пестицидів сприятиме створенню безпечних продуктів для споживачів;
- охорону навколишнього середовища. Важливо розробляти та впроваджувати програми зменшення викидів та забруднення водних ресурсів, а також збереження біорізноманіття;
- розвиток органічного сільського господарства, раціональне використання земельних ресурсів, поліпшення якості харчових продуктів та охорони навколишнього середовища [14].

Окрім того, серед стратегічних заходів, що безпосередньо стосуються сільського господарства та сільських територій, пріоритетними є такі:

– збільшення обов'язкової цільової частки відновлюваних джерел в енергетичному балансі ЄС до 40% (сприятиме зменшенню використання вуглеводнів та інших нестійких джерел енергії);

– зменшення кінцевого та первинного споживання енергії на 36–39% до 2030 року (спрямовано на підвищення енергоефективності та зменшення викидів парникових газів);

– використання 49% відновлюваних джерел енергії в будівлях до 2030 року (сприятиме переходу до чистої та стійкої енергетики);

– реставрація європейських лісів, ґрунтів, водно-болотних угідь та торфовищ. Це допоможе збільшити поглинання CO₂ та зробить середовище більш стійким до зміни клімату;

– впровадження жорстких критеріїв для уникнення нестабільної вирубки лісу та захисту територій з високою цінністю біорізноманіття (спрямовано на збереження та відновлення біологічної різноманітності);

– проведення Закону про відновлення природи. Це ключовий елемент стратегії з біорізноманіття, що вимагає обов'язкових цілей для відновлення деградованих екосистем та захисту навколишнього середовища [3, с. 73].

Ці заходи спрямовані на реалізацію стратегічних цілей Європейської зеленої угоди та сприятимуть створенню більш стійкого та екологічно чистого майбутнього для Європейського Союзу.

Що стосується стратегічного планування агропромислового комплексу України в умовах сталого розвитку, то на нашу думку, воно є ключовим завданням для забезпечення ефективного та стійкого розвитку сільськогосподарського сектора країни. Основні напрями такого планування наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Основні напрями планування агропромислового комплексу України
в умовах сталого розвитку**

№	Аспект	Характеристика
1.	Підвищення продуктивності та конкурентоспроможності	Впровадження передових агротехнологій, підтримка наукових досліджень та інновацій, розвиток органічного сільського господарства
2.	Стійке використання природних ресурсів	Мінімізація впливу на довкілля, збереження ґрунтів та водних ресурсів, захист біорізноманіття, використання енергоефективних технологій
3.	Соціальна відповідальність	Забезпечення гідної оплати праці та соціальних гарантій для сільських жителів, покращення умов життя та інфраструктури в сільських районах
4.	Розвиток ринків та інфраструктури	Розширення ринків збуту для сільськогосподарської продукції, покращення транспортної та логістичної інфраструктури для зручного та швидкого переміщення продукції
5.	Підтримка малих та середніх сільськогосподарських підприємств	Розробка програм і механізмів фінансової підтримки для малих фермерських господарств, надання доступу до кредитів та інвестицій
6.	Експортно-орієнтовані стратегії	Розвиток експортних потенціалів, просування української сільськогосподарської продукції на міжнародних ринках

Джерело: власна розробка авторів

Ці напрями мають за мету створення стабільної та ефективної системи агропромислового виробництва, яка б сприяла сталому економічному, екологічному та соціальному розвитку України.

Зважаючи на важливість стратегічного планування для розвитку сільськогосподарського сектора, пропонуємо свої рекомендації для уряду, аграріїв та інших зацікавлених сторін:

1. Уряд:

а) встановлення механізмів моніторингу та оцінки виконання стратегічних цілей з метою ефективного контролю та коригування заходів;

б) забезпечення фінансування програм і проєктів, що впливають зі стратегічного планування, зокрема, за допомогою державних інвестицій, грантів та пільгових кредитів.

2. Аграрії:

а) використання стратегічного планування для визначення власних цілей і стратегій розвитку господарства, а також вибору оптимальних технологій та методів виробництва;

б) залучення до процесу планування та реалізації партнерів із галузі, об'єднань сільгоспвиробників, науково-дослідних установ тощо.

3. Інші зацікавлені сторони:

а) активне співробітництво з урядом та аграріями у формуванні та впровадженні стратегічних ініціатив;

б) забезпечення доступу до необхідних ресурсів та інформації для реалізації стратегічних цілей сільськогосподарського розвитку.

в) підтримка ініціатив, спрямованих на стале покращення екологічної стійкості, соціальної відповідальності та інновацій у сільському господарстві.

Отже, стратегічне планування та розвиток агропромислового комплексу України в умовах сталого розвитку є важливим завданням для забезпечення стабільного розвитку країни, збалансованого використання природних ресурсів, підвищення ефективності господарювання та покращення якості життя суспільства. Для цього необхідно враховувати різноманітні аспекти, які охоплюють економічні, соціальні, екологічні та технологічні фактори.

Нині Україна перебуває на початковому етапі розвитку у напрямі сталого розвитку. Хоча теоретично-методологічний підхід може бути оцінений позитивно, на практиці впровадження економічних, господарських і фінансових механізмів досить обмежене [17].

Досягнення сталого розвитку агропромислового комплексу України вимагає тісної взаємодії всіх складових господарського механізму. Це можливо лише за умови розробки науково обґрунтованої концепції розвитку, яка враховує сучасні реалії та має практичне застосування на рівні окремих підприємств і в цілій галузі. Окрім того, нагальною залишається потреба у забезпеченні національної економічної безпеки, особливо в умовах світових глобальних криз, і аграрна сфера в цьому відіграє ключову роль для України [16].

Висновки. Стратегічне планування та розвиток агропромислового комплексу України до 2030 року в умовах сталого розвитку є критично важливим завданням, що вимагає комплексного та системного підходу. На шляху до досягнення сталості Україна має впроваджувати інноваційні технології та передові практики у сільському господарстві з урахуванням світових тенденцій.

Важливою складовою успішного планування є реформування земельних відносин та забезпечення ефективного використання земельних ресурсів. Залучення інвестицій і створення сприятливих умов для розвитку малих та середніх сільськогосподарських підприємств є необхідними кроками для забезпечення конкурентоспроможності сектора. Розробка та впровадження програм збалансованого використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища є невіддільною частиною стратегії сталого розвитку. Державне регулювання та підтримка аграрного сектора через цінові механізми, фінансово-кредитні програми та інші інструменти є важливими для

стимулювання його розвитку. Необхідна також тісна взаємодія всіх галузей економіки та суспільства для досягнення цілей сталого розвитку агропромислового комплексу.

Загалом успішне стратегічне планування та реалізація цілей сталого розвитку в аграрному секторі є ключовими для забезпечення економічного, екологічного та соціального процвітання України.

Перспективою подальших досліджень у галузі стратегічного планування та розвитку агропромислового комплексу України може бути глибше вивчення впливу реалізації стратегічних програм на соціально-економічний розвиток різних регіонів країни.

Список використаних джерел:

1. Аграрні збитки та втрати під час війни: методологія оцінювання і поточні результати. Український клуб аграрного бізнесу : сайт. URL: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/agrarni_zbitki_ta_vtrati_pid_chas_viyuni_metodologiya_otsinyuvannya_i_potochni_rezultati (дата звернення: 13.03.2024).
2. Русан В. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahrarynyu-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik> (дата звернення: 16.03.2024).
3. Будякова О., Дьяконов І. Біоекономіка: перспективи розвитку агропромислового комплексу України для подолання продовольчої кризи. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 6 (06). С. 68–74. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.6-13> (дата звернення: 12.03.2024).
4. Висоцький Т. Окупанти крадуть в українських аграріїв зернові, олію, овочі та сільгосптехніку. Урядовий портал : сайт. URL: <https://agroelita.info/vysotskyu-okupanty-kradut-v-ukrainskykh-ahraryiv-zernovi-oliuu-ovochi-ta-silhosptekhniku/> (дата звернення: 13.03.2024).
5. Державна служба статистики України : сайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2024).
6. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf (дата звернення: 15.03.2024).
7. Капінос Г., Ларіонова К. Проблеми управління сталим розвитком України в умовах війни. *Modeling and Development of the Economic Systems*. 2023. № 1. С. 93–103. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13> (дата звернення: 13.03.2024).
8. Марина А. С., Юр О. С. Сучасний стан агропромислового комплексу України. *Матеріали XIII Міжн. наук.-практична інтернет-конф. «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика»*. Київ : НАУ, 2022. С. 131–134. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/58047> (дата звернення: 12.03.2024).
9. Навроцький О. А. Аграрний бізнес України: реалії сьогодення. *Регіональна економіка*. 2023. № 1 (107). С. 102–109. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-10> (дата звернення: 13.03.2024).
10. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38> (дата звернення: 12.03.2024).
11. Немцева Ю. Через війну в Україні зруйновано 206 тваринницьких ферм. URL: <https://kurkul.com/news/31880-cherez-viynu-v-ukrayini-zruynovano-206-tvarinnitskih-ferm> (дата звернення: 12.03.2024).
12. Подп'ятнікова А. Мотиваційний механізм державного регулювання транзитного потенціалу. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 4. С. 120–129. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=URN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=dums_2014_4_15 (дата звернення: 12.03.2024).
13. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 13.03.2024).
14. Свистун Л.А., Попова Ю.М., Штепенко К.П. Державне регулювання аграрного сектору економіки в контексті забезпечення завдань сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/95.pdf (дата звернення: 12.03.2024).
15. Стратегія розвитку АПК України на 10 років. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/918388.html> (дата звернення: 12.03.2024).

16. Томашук І., Хасцька О. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1> (дата звернення: 11.03.2024).

17. Хасцька О. П. Стратегічні пріоритети розвитку підприємництва в Україні. *Економіка та управління АПК*. 2018. № 2 (140). С. 122–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecupark_2018_2_15 (дата звернення: 11.03.2024).

18. Цілі сталого розвитку України. URL: <https://bit.ly/3TkOy2E> (дата звернення: 15.03.2024).

19. Шафран А.І. Сучасний стан та перспективи розвитку агропромислового комплексу України. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття*. 2023. С. 43–44. URL: <https://archive.mcn.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/download/591/601> (дата звернення: 13.03.2024).

20. Якименко І.Л., Петрашко Л.П., Димань Т.М., Салавор О.М., Шаповалов Є.Б., Галабурда М.А., Ничик О.В., Мартинюк О.В. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти : підруч. Київ : НУХТ, 2022. 337 с. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BSAU/7990/1/stratetiia_staloho.pdf (дата звернення: 15.03.2024).

References:

1. Agrarni zbytky ta vtraty pid chas viyny: metodologiya otsinyuvannya i potochni rezultaty [Agricultural losses and damages during the war: assessment methodology and current results]. Ukrayins'kyu klub ahrarnoho biznesu [Ukrainian Club of Agribusiness]. Available at: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/agrarni_zbitki_ta_vtraty_pid_chas_viyni_metodologiya_otsinyuvannya_i_potochni_rezultaty (accessed March 13, 2024).

2. Rusan V. (2024) Ahrarnyy sektor ekonomiky: pidsumky 2022 ta prohnaz na 2023 rik [Agricultural sector of the economy: results of 2022 and forecast for 2023]. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahrarnyy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnaz-na-2023-rik> (accessed March 16, 2024).

3. Budyakova O., Dyakonov I. (2022) Bioekonomika: perspektyvy rozvytku ahropromyslovoho kompleksu Ukrayiny dlya podolannya prodovol'choyi kryzy [Bioeconomics: prospects for the development of Ukraine's agro-industrial complex to overcome the food crisis]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka - Digital Economy and Economic Security*, no. 6, pp. 68–74. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.6-13> (accessed March 12, 2024).

4. Vysots'kyu T. (2024) Okupanty kradut' v ukrayins'kykh ahrariiv zernovi, oliyu, ovochi ta sil'hosptekhniku [Invaders steal grains, oil, vegetables, and agricultural machinery from Ukrainian farmers]. Uryadovyy portal [Government Portal]. Available at: <https://agroelita.info/vysotskyu-okupanty-kradut-v-ukrainskykh-ahrariiv-zernovi-oliyu-ovochi-ta-silhosptekhniku> (accessed March 13, 2024).

5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://ukrstat.gov.ua/> (accessed March 15, 2024).

6. Neiter R., Zoria S., & Muliar O. Zbytky, vtraty ta potreby silskoho hospodarstva cherez povnomasshtabne vtorhnennia [Damages, losses and needs of agriculture due to full-scale invasion]. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf (accessed March 15, 2024).

7. Kapinos H., Larionova K. (2023) Problemy upravlinnia stalym rozvytkom Ukrainy v umovakh viiny [Problems of managing the sustainable development of Ukraine in the conditions of war]. *Modeling and Development of the Economic Systems - Modeling and Development of the Economic Systems*, no. 1, pp. 93–103. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13> (accessed March 13, 2024).

8. Maryna A. S., Yur O. S. (2022) Suchasnyi stan ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy [Current state of the agro-industrial complex of Ukraine]. *Materialy XIII Mizhn. nauk.-praktychna internet-konf. «Finansy, oblik ta opodatkovannia: teoriia i praktyka»*. P. 131–134. Available at: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/58047> (accessed March 12, 2024).

9. Navrotskyi O. A. (2023) Ahrarnyi biznes Ukrainy: realii sohodennia [Agricultural business of Ukraine: realities of today]. *Rehionalna ekonomika - Regional economy*, no. 1 (107), pp. 102–109. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-10> (accessed March 13, 2024).

10. Nehrei M., Taranenko A., & Kostenko I. (2022) Ahrarnyi sektor Ukrainy v umovakh viiny: problemy ta perspektyvy [Agrarian sector of Ukraine in conditions of war: problems and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and society*, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38> (accessed March 12, 2024).

11. Nemtseva Yu. Cherez viinu v Ukraini zruinovano 206 tvarynnytskykh ferm [Due to the war in Ukraine, 206 livestock farms were destroyed]. Available at: <https://kurkul.com/news/31880-cherez-viynu-v-ukrayini-zruinovano-206-tvarinnitskih-ferm> (accessed March 12, 2024).

12. Podp'iatnikova A. (2014) Motyvatsiyni mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання tranzynnoho potentsialu [Motivational mechanism of state regulation of transit potential]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Motivational mechanism of state regulation of transit potential*, no. 4, pp. 120–129. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=dums_2014_4_15 (accessed March 12, 2024).

13. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku [Motivational mechanism of state regulation of transit potential]. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.09.2019 [Motivational mechanism of state regulation of transit potential]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (accessed March 13, 2024).

14. Svystun L. A., Popova Yu. M., & Shtepenko K. P. (2020) Derzhavne rehuliuвання ahrarnoho sektoru ekonomiky v konteksti zabezpechennia zavdan staloho rozvytku [State regulation of the agrarian sector of the economy in the context of ensuring the tasks of sustainable development]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, no. 11. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/95.pdf (accessed March 12, 2024).

15. Stratehiia rozvytku APK Ukrainy na 10 rokiv [Strategy for the development of the agricultural industry of Ukraine for 10 years]. Available at: <https://interfax.com.ua/news/economic/918388.html> (accessed March 12, 2024).

16. Tomashuk I., Khaietska O. (2022) Vplyv ahrarnoho sektoru ekonomiky na stalyy rozvytok silskykh terytorii [The influence of the agrarian sector of the economy on the sustainable development of rural areas]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and society*, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1> (accessed March 11, 2024).

17. Khaietska O. P. (2018) Stratehichni priorityety rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini [Economy and society]. *Ekonomika ta upravlinnia APK – Economy and management of agriculture*, no. 2 (140), pp. 122–131. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecupapk_2018_2_15 (accessed March 11, 2024).

18. Tsili staloho rozvytku Ukrainy [Goals of sustainable development of Ukraine]. Available at: <https://bit.ly/3TkOy2E> (accessed March 15, 2024).

19. Shafran A. I. (2023) Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy [Current state and prospects for the development of the agro-industrial complex of Ukraine]. *Zdobutky ta dosiahnennia prykladnykh ta fundamentalnykh nauk XXI stolittia*. P. 43–44. Available at: <https://archive.mcdn.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/download/591/601> (accessed March 13, 2024).

20. Yakymenko I. L., Petrashko L. P., Dyman T. M., Salavor O. M., Shapovalov Ye. B., Halaburda M. A., Nytych O. V., & Martyniuk O. V. Stratehiia staloho rozvytku: Yevropeyski horyzonzy [Achievements and achievements of applied and fundamental sciences of the 21st century]: pidruch. Kyiv: NUKhT, 337 p. Available at: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7990/1/stratehiia_staloho.pdf (accessed March 15, 2024).